

Svar på regeringsuppdrag

**Rapport – uppdrag om åtgärdsförslag inom det civila försvaret
inför nästa försvarspolitiska inriktningsproposition –
Fö2023/01998**

Innehåll

Generellt om rapporten Kraftsamling	3
Ekonomisk säkerhet	3
Behov av en stark och sammanhållen statlig it-drift	3
Tillhandahållande av säkra och samordnade it-tjänster till statliga myndigheter.....	4
Nationell infrastruktur med datacenter och datakommunikation	4
En statlig it-infrastruktur ska kunna motstå fysiska angrepp som sabotage, terrorattacker, fjärrstridsmedel eller annan vapenverkan men också cyberangrepp.....	4
Nationell datasäkring	4
Föreskriftsbemyndigande till sektorsansvariga myndigheter och civilområdesansvariga länsstyrelser (Kap 6.8)	5
Säkra elektroniska kommunikationer (Kap 10.7)	5
Cybersäkerhet och digitalisering (Kap 14)	5
Budget och finansiering (Kap 24)	6

Generellt om rapporten Kraftsamling

I rapporten i dess nuvarande form kan vi inte se att det är särskilt mycket som direkt berör Försäkringskassan eller sektorn Ekonomisk säkerhet. Vissa av förslagen är generiska och berör i princip alla beredskapssektorer. De åtgärder som föreslås är allmänt hållna och träffar inte heller sektorn i någon större utsträckning. Det är därför svårt att säga om åtgärdsförslag i rapporten är genomförbara eller går att kostnadsberäkna. Försäkringskassan ser gärna att sektorn Ekonomisk säkerhet och de verksamheter den ansvarar för ges större utrymme i slutrapporten.

Försvarsberedningen tar i rapporten upp erfarenheter och lärdomar från Ukrainas hantering av Rysslands fullskaliga invasion. Försäkringskassan delar uppfattningen att många lärdomar kan dras från Ukrainas hantering i planeringen av civilt försvar i Sverige. Länderna har likheter, men det finns också viktiga skillnader som inte beaktas i rapporten. I Sverige har vi ett etablerat välfärdssystem med exempelvis barn- och äldreomsorg. En utvecklad social- och föräldraförsäkring gör att båda föräldrarna till barn kan arbeta och bidra till samhället. I många fall är de krigsplacerade och kan därmed inte tas i anspråk för att ta hand om barn, gamla eller anhöriga vid höjd beredskap och krig i samma utsträckning som i Ukraina. Detta tillsammans med förtroendet och tilltron till svenska staten och myndigheterna, med en internationellt sett låg grad av korruption gör att vi har andra värden att skydda. Planeringsarbetet för civilt försvar behöver i de avseendena se annorlunda ut jämfört med Ukraina.

Ekonomisk säkerhet

Försäkringskassan anser inte att Försvarsberedningen i tillräcklig omfattning har belyst vikten av ett välfungerande socialförsäkringssystem och den grundläggande finansiering av offentlig verksamhet som sektorn till stor del har ansvaret för - det finns inget avsnitt som avhandlar Ekonomisk säkerhet och dess ansvarsområde. I kapitel 11.5 Totalförsvarsplanering i finanssektorn nämns visserligen utbetalningar av ersättningar och förmåner, men det är i kontexten fungerande betalningar, där försvarsberedningen – helt relevant - pekar på beroenden till den statliga betalningsmodellen och betalningssystemets infrastruktur. Men resonemang kring vikten av att det finns förmåga att i ett första steg ta emot ansökningar, handlägga och besluta om ersättningar och förmåner tas inte upp i rapporten. Försäkringskassan anser att beredskapssektorn Ekonomisk säkerhet och de viktiga samhällsfunktioner sektorn ansvarar för behöver belysas mer. Många medborgare och bosatta i Sverige är för sin försörjning beroende av utbetalningar från socialförsäkringen, pensioner, statliga löner och andra ersättningar som administreras av myndigheter inom sektorn Ekonomisk säkerhet. Fungerar inte dessa förlorar många människor sin grundläggande försörjning och köpkraft. Detta kan få makroekonomiska konsekvenser, påverka tilltron till myndigheterna och välfärdssystemet, innebära en belastning för till exempel anhöriga och kommunerna samt påverka försvarsviljan.

Behov av en stark och sammanhållen statlig it-drift

Vidare saknar Försäkringskassan ett perspektiv som är centralt för väldigt många myndigheter och en förutsättning för robust verksamhet inom staten – digital suveränitet genom en stark och sammanhållen statlig digital infrastruktur. Den offentliga sektorns säkerhet och suveränitet gör det nödvändigt med en digital infrastruktur som kan motstå påfrestningar och möta höga krav på driftsäkerhet och robusthet. Det osäkra omvärldsläget har gjort det nödvändigt att öka kapaciteten och höja beredskapsnivån i verksamhetskritiska handläggnings- och utbetalningssystem. För att uppnå de syften och mål som presenteras i Kraftsamling anser Försäkringskassan att satsningar måste ske för att åstadkomma en stark och sammanhållen statlig it-drift med särskilt fokus på tillhandahållande av säkra och samordnade it-tjänster till statliga myndigheter, nationell infrastruktur med datacenter och datakommunikation samt nationell datasäkring.

För att säkra samhällsviktiga funktioner mot angrepp, värna den personliga integriteten och minska beroendet av enskilda tjänster på marknaden krävs enligt Försäkringskassan att Sverige upprättar en myndighetsövergripande strategi och en långsiktig handlingsplan för digital suveränitet. För att svenska myndigheter ska kunna fortsätta att dra fördel av digitaliseringens alla möjligheter bör vi därutöver – genom samverkan nationellt och inom EU – se till att de privata tjänster vi väljer att använda anpassas till våra behov och gällande lagstiftning samt har en säkerhetsnivå som gör att vi kan behålla kontrollen över vår verksamhet och information. På så vis kan vi dra fördel av den innovationskraft och effektivitet som ofta är förknippad med privata it-tjänster, samtidigt som vi säkerställer Sveriges intresse av digital suveränitet. En förstärkning av den statliga it-driften omfattar flera kompletterande åtgärder, vilka i hög grad bör planeras, samordnas och genomföras i myndighetssamverkan. Det övergripande målet för en sådan myndighetssamverkan är en säker, effektiv och samordnad statlig it-drift som säkerställer att statliga myndigheter kan bedriva sina verksamheter i normalläge och vid olika typer av kris och hotbilder.

De övergripande målen uppnås inte enbart genom åtgärder inom ovanstående samverkansområden utan det beror även på andra myndighetssamarbeten inom statsförvaltningen samt styrning från regeringen.

Tillhandahållande av säkra och samordnade it-tjänster till statliga myndigheter

Tillhandahållande av säkra och samordnade it-tjänster till statliga myndigheter handlar om att säkerställa kapacitet hos tjänsteproducerande myndigheter att leverera fastställda it-tjänster till fler anslutna myndigheter. Med säkra statliga it-tjänster avses datorer, nätverksutrustning, programvara m.m. Myndigheter med ansvar för samhällsviktiga och säkerhetskänsliga verksamheter bör prioriteras i anslutningsarbetet. Anslutning av andra myndigheter bör också vara möjlig.

Nationell infrastruktur med datacenter och datakommunikation

Nationell infrastruktur med datacenter och datakommunikation innebär att etablera en skalbar nationell infrastruktur med säkra och skyddade statliga datacenter, inklusive säker datakommunikation.

En statlig it-infrastruktur ska kunna motstå fysiska angrepp som sabotage, terrorattacker, fjärrstridsmedel eller annan vapenverkan men också cyberangrepp.

Staten och myndigheternas verksamheter måste fungera avbrottsfritt även i ett mycket allvarligt läge och Sveriges digitala tillgångar ska inte kunna förstöras, manipuleras eller hamna i en angripares händer eller hos andra obehöriga som t.ex. kriminella element.

Nationell datasäkring

Försvarsberedningen framhåller i Kraftsamling att för Ukraina var undanförelsen av samhällsviktigt grunddata avgörande för att samhällsfunktioner skulle kunna fortsätta att fungera under kriget och för att kunna återuppbygga samhället. Grunddata har, enligt Försvarsberedningen, ett tydligt skyddsvärde och stort beroende av digital teknik som i hög grad kontrolleras av privata aktörer, exempelvis genom lagring i molntjänster. Försvarsberedningen anser att det behövs grundläggande åtgärder för att höja rådigheten och robustheten och påbörja beredskapsutvecklingen såväl inom beredskapssektorn som inom beredskapsmyndigheterna Skatteverket, Försäkringskassan, Lantmäteriet, DIGG och Bolagsverket. Detta är en uppfattning som Försäkringskassan delar. Det kan också innebära att det måste bli en tydligare styrning av dessa områden.

Föreskriftsbemyndigande till sektorsansvariga myndigheter och civilområdesansvariga länsstyrelser (Kap 6.8)

Försäkringskassan vill inledningsvis påtala att det är svårt att bedöma genomförbarheten av förslagen som ges i avsnittet när det ännu inte finns något förslag på hur föreskriftsbemyndigandena ska utformas. Utformningen och avgränsningen av bemyndigandena behöver analyseras i förhållande till bland annat 8 och 12 kap. regeringsformen, förkortad RF. I det fortsatta lagstiftningsarbetet är det viktigt att säkerställa att bemyndigandena inte utformas på ett sätt som strider mot 12 kap. 2 § RF, det vill säga att de inte rör myndighetsutövning mot enskild eller tillämpningen av lag. Begreppet "tillämpningen av lag" behöver analyseras ingående. Så som påtalas av Försvärsberedningen behöver det också utredas hur föreskriftsbemyndigandena avvägs mot andra aktörers ansvarsområden. Det är även viktigt att analysera hur preciserade bemyndigandena bör vara så att de inte riskerar att bli för allmänt hållna. Även regleringen kring myndigheters skyldighet att samverka med varandra bör vägas in i detta sammanhang (se bland annat 9, 10 och 20 §§ förordning [2022:524] om statliga myndigheters beredskap). Vid utformningen av bemyndigandena bör det övervägas om de ska innehålla skrivningar om samverkan.

Försäkringskassan ser inom det egna ansvarsområdet inte något behov av föreskriftsrätt kopplat till arbetet med civilt försvar. Försäkringskassans mening är att en eventuell föreskriftsrätt för sektorsmyndigheter eller civilområdesansvariga länsstyrelser måste utformas så att det inte kan uppstå motstridigheter där föreskrifter kan "konkurrera" eller motsäga varandra. Myndigheter med nationell verksamhet skulle också kunna få svårigheter med regional reglering om den inte är samstämmig och nationellt gällande. Försäkringskassans uppfattning är att det inte går att säga att en generell föreskriftsrätt behövs, men det kan finnas specifika områden med sådana behov. Dessa måste i så fall preciseras. Ansvars-, likhets- och närhetsprinciperna tillsammans med myndigheternas grunduppdrag är grundläggande även för arbetet med civilt försvar och eventuella föreskrifter utifrån bemyndiganden enligt Försvärsberedningens förslag får inte begränsa eller hindra dessa principer.

Säkra elektroniska kommunikationer (Kap 10.7)

I Kap 10.7 skriver Försvärsberedningen om vikten av elektroniska kommunikationer. Försäkringskassan delar uppfattningen att detta område behöver stärkas och vill understryka att tillgången till säkra kommunikationer måste utökas. Det kräver samarbete mellan staten och privata aktörer med hänsyn tagen till kraven i säkerhetsskyddslagstiftningen och den rådighet som staten måste ha över detta.

Cybersäkerhet och digitalisering (Kap 14)

Försvärsberedningen anger att Sveriges digitala infrastruktur för samhällsviktiga funktioner måste vara så robust att den fungerar i hela konfliktskalan. Arbetet med informations- och cybersäkerhet samt digitalisering behöver gå hand i hand i syfte att skapa erforderlig säkerhet och robusthet i systemen, samtidigt som de positiva effekterna av den fortsatta digitaliseringen av samhället möjliggörs. Försäkringskassans uppfattning är att Sveriges fortsatta digitalisering förutsätter att samhällsviktiga funktioner säkras och att data kan användas för att utveckla välfärdssystemen och motverka brott. Detta är åtgärder som behöver genomföras kontinuerligt för att de civila myndigheterna ska bygga det förtroende som lägger grunden för motståndskraft och försvarsvilja hos befolkningen. Regleringen av digital infrastruktur måste stärkas och staten behöver ansvara för grundläggande digitala funktioner. Datadelning inom och med offentlig sektor behöver underlättas. Anslutning till säkra och samordnade IT-tjänster bör vara det huvudsakliga sättet för statliga myndigheter att dra nytta av en skyddad infrastruktur

Försäkringskassan delar Försvarsberedningens uppfattning om vikten av ett ökat fokus på såväl möjligheter men också hot och risker avseende digitaliseringen.

Budget och finansiering (Kap 24)

Försäkringskassan understryker vikten av att budgetarbetet avseende civilt försvar hålls inom den ordinarie budgetprocessen. Alla samhällskritiska förvaltningsmyndigheter ska kunna fullgöra sina ordinarie kärnuppgifter genom hela hotskalan. Det är särskilt angeläget i det allvarliga säkerhetspolitiska läge som Sverige nu befinner sig. En sådan förmåga förutsätter att verksamheten är robust och fungerar väl redan under fredstida förhållanden. De åtgärder som behöver genomföras för att öka robustheten i fredstida förhållanden går inte alltid att särskilja från åtgärder som syftar till att stärka civilt försvar. Åtgärderna överlappar ofta varandra och det vore därför olyckligt med skilda budgetprocesser för civilt försvar och övrig verksamhet.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Nils Öberg i närvaro av säkerhetschef Patric Granath, tf områdeschef Carl-Johan Mårtenson och verksamhetsutvecklare Torkel Agnér, den senare som föredragande.

Nils Öberg

Torkel Agnér